

מטעמי תורת זילים

פרשת מקץ – חלומות בני האדם

פרעה חלם על שבע פרות רעות מראה ודקות בשר שאוכלות שבע פרות יפות מראה ובריאות. ושוב חלם על שבע שיבולים דקות שבולעות שבע שיבולים בריאות ומלאות (ראה בראשית מא, א-ז). **פרעה נבהל מהחלום, רוחו לא נרגעה והיתה מקשקשת בתוכו כמו 'פעמון'** (רבינו בחיי בראשית מא, ח) **וכל איברי גופו התפקקו**. כל הפתרונות שהציעו החרטומים לחלומו לא החזירו את איבריו למקומם ולא יישבו את רוחו, עד שיוסף אמר את הפתרון האמיתי לחלום על שבע שנות שָׁבַע ושבע שנות רעב שצפויות להגיע לארץ – **ומיד חזרו איברי פרעה למקומם** (מדרש תלפיות ענף חלומות ד"ה אמרי נועם) **ונרגעה רוחו בקרבן**.

ויש להבין, מדוע כל החרטומים של מצרים שהיו יודעים לפתור חלומות, לא יכלו לפתור נכון את החלום כפי שפתר אותו יוסף?

גבריאל המלאך הוא 'שר החלום' הממונה על החלומות

גבריאל המלאך הוא המלאך הממונה על החלומות (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה בחלום אדבר בו) **ונקרא 'בעל החלום'** (ברכת שמואל פרשת וירא דף יא ע"ב טור ב). **לכן הוא מכוונה גם בשם "חֲזָאן דִּי לִילְיָא"** (דניאל ב, יט) (כתם פז' לר' שמעון לביא מחבר השיר 'בר יוחאי בביאור על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה פתח רבי יוסי) **שפירושו 'מראות של הלילה'** (כתם פז' לר' שמעון לביא מחבר השיר 'בר יוחאי בביאור על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה פתח רבי יוסי). **וכן הוא נקרא גם בשם "גְּלָא רְזִיָא"** (דניאל ב, כט) **שפירושו 'מגלה הרזים'**. ורמזו לכך בגימטריא של התיבות **"גְּלָא רְזִיָא"** שהוא שווה לגימטריא של התיבה 'גבריאל' יחד עוד עם שש כנגד מספר האותיות (ספר ג'ליא רזי'א דף כא ע"א טור ב. וכתב שם שקרא לספרו גם בשם זה כי כל דבריו שקיבץ בספרו היו על פי חלומות בלילה וחזיונות בהקף).

כל החלומות הראויים (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה תא חזי כל חלמא) **והמסודרים** (עפ"י 'אברבנאל' בראשית מא ד"ה 'ואומר שהחלומות אין ראוי, ועפ"י מנחת יהודה' לרבי יהודה פתיה זצ"ל פרשת מקץ) **שיש בהם ממש, מתפשטים** (כתם פז' על זוהר קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו) **בעם ישראל ובאומות העולם** (מגיד מישרים' למלאך המגיד של ר' יוסף קארו אזהרות וסייגים אות כא) **בזמן השינה** (אור החמה' על זוהר פרשת ויצא דף קמט ע"א ד"ה 'ויהי בהו אורחאי מהרא"ג) **על ידי גבריאל המלאך** (כתם פז' על זוהר קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו), **כאשר תחת גבריאל המלאך יש כוחות קדושים וכוחות טמאים, וכל אחד ואחד בעולם הזה יונק ממדרגתו** (אור החמה' על זוהר פרשת ויצא דף קמט ע"א ד"ה 'ויהי בהו אורחאי מהרא"ג).

גבריאל המלאך יודע שבעים לשון (סוטה דף לג ע"א וברש"י שם ד"ה ולמדו, 'ספר הציוני' פרשת וישב ד"ה ויחלמו שניהם, 'לב אריה' פרשת ויצא אות כז ד"ה ויאמר אלי מלאך, עפ"י זוהר פרשת לך לך דף פט ע"א ד"ה 'אי תימא דלא ידעי סתרי תורה) **כלשונותיהם של כל האומות, והוא זה שלימד את יוסף הצדיק שבעים שפות** (סוטה דף לו ע"ב, סוטה לג ע"א וברש"י שם ד"ה ולמדו, זוהר פרשת לך לך דף פט ע"א ד"ה 'אי תימא דלא ידעי סתרי תורה). **לכן כאשר עמד יוסף לפני פרעה הוא היה יכול לדבר עם פרעה בכל השפות שבעולם, כפי שנאמר "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע"** (תהלים פא, ו) (סוטה דף לו ע"ב, סוטה דף לג ע"א וברש"י שם ד"ה ולמדו). **גבריאל המלאך יכול גם להשתנות לכל דבר, לכן אדם בחלומו יכול לפעמים לדבר עם גוי ולפעמים לדבר עם ישראלי. אך מכל מקום אדם לא ידבר בחלומו בלשון שהוא לא מבין** (ספר הציוני' לרבינו מנחם ציוני פרשת וישב ד"ה ויחלמו שניהם).

כאשר נשמת האדם עולה ונקשרת למעלה בזמן השינה, גבריאל המלאך מודיע לה דברים (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום) **מתוך ההיכלות העליונים** (אור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה 'בגין דהא לא מודעיין מהרמ"ק). **וכאשר הנשמה חוזרת היא מודיעה לגוף** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום, 'פרקי דרבי אליעזר' פרק לד ד"ה רבי זכריה) **על ידי שמטביעה בדמיון האדם את צורת החידה העליונה – ומשם האדם יודע את החלום** (אור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה 'בגין דהא לא מודעיין מהרמ"ק. ראה 'פרקי דרבי אליעזר' פרק לד ד"ה רבי זכריה). **לכן אדם רואה את החלום רק סמוך ליקיצה אף שהנשמה ראתה אותו כבר מייד בהעלותה למעלה** (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה 'וכד אתער' מהרמ"ק).

סוג ראשון של חלומות – שפתרונם הולך אחרי הפה שפותר אותם

ישנם חלומות שבהם יש ידיעות על אשר עתיד להיות בעולם או לקרות לאדם. עליהם נאמר בספר איוב "בְּחֻלּוֹם חֲזִינוּ לְלִלָה בְּנִפְל תַּרְדְּמָה עַל אֲנָשִׁים בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב: אִזּוּ יִגְלֶה אֲזֶן אֲנָשִׁים וּבְמִסְרָם יַחְתֹּם" (איוב לג, טו - טז) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ויש מין שני), כלומר שכאשר בני אדם שוכבים על מיטתם וישנים, נשמתם יוצאת מהם ומתקיים "אִזּוּ יִגְלֶה אֲזֶן אֲנָשִׁים" – שהקב"ה מגלה לנשמה דברים שעתידיים לבוא לעולם בסתם או לבוא על האדם כפי מחשבות והרהורי ליבו (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום) **ביום, אשר הוא מחשב ורוצה לדעת** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויבאר הכתוב). **וזה נעשה על ידי גבריאל המלאך הממונה על החלומות** (עפ"י זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום).

חלומות מסוג זה הם כמו 'אגרת שלא נקראה' (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"ב ד"ה רבי חייא) **והם 'אפשרי המציאות' – כלומר שהם תלויים ועומדים ב'תנאי' להתקיים או להתבטל** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ויש מין שני), **והם ממתניים עד אשר יבוא אדם שמסוגל בטבע יצירתו לפעול בדיבורו** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם) **ולהשפיע על הכוח העליון השולט על החלום, ולהפוך אותו כמו חומר בידו** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה דלא יתערבו) **ועל ידי כך להפך את החלום האפשרי לכאן או לכאן. וכל זה בתנאי שפתרונו יהיה בהתאם לחלום** (ראה ברכות דף נה ע"ב) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם). **על חלומות מסוג זה אמרו רבותינו "כל החלומות הולכים אחר הפה"** (ראה גמ' ברכות דף נה ע"ב, ראה זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה תא חזי כל חלמא) **כלומר אחרי הפה המסוגל לזה** (כתם פז' זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם). **כזה הילך חכם**

בשם 'בר הדיא' בזמן חכמי הגמרא (ראה ברכות דף נו ע"א) וכן היו בעבר עשרים וארבע פותרי חלומות מסוג זה בירושלים (ראה גמי ברכות דף נה ע"א) (יכתם פז' על זוהר וישב קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם).

גם חלומותיו של יוסף הצדיק על האלומים והכוכבים שמשתחווים היו מסוג זה של חלומות. וכיון שהוא רצה שחלומותיו יתקיימו, לכן בחר להגיד אותם לאחיו שהם עצמו ובשרו על מנת שיפתרו לו אותם לטובה, שנאמר "וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו" (בראשית לו, ה) (יכתם פז' על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום), וכן אמר להם "שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמָתִי" (בראשית לו, ו) (יכתם פז' על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר), והוא לא הרגיש שהאחים מקנאים בו (יכתם פז' על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום). וכך על החלום שבו האלומות משתחוות לאלומת יוסף, השיבו האחים ליוסף בדרך של תמיהה "וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עֲלֵינוּ אִם מְשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ"? (בראשית לו, ח) – ואמרו דווקא דברים אלו לפי שחלומה היה נראה כ'ממשלה' ו'מלוכה' (יכתם פז' על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח דיוסף איהו אמר חלמא).

אמנם בדבריהם האחים למעשה פתרו ליוסף את חלומה אף שלא התכוונו לכך (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב ויאמר), ורק מחמת שאמרו לו זאת בדרך תמיהה אז הם עיכבו את הפתרון למשך עשרים ושתיים שנה (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח דיוסף איהו אמר חלמא) כי נתנו בו עין הרע, ולולא כן החלום היה מתקיים מיד (ויוסף אברהם לר' אברהם פלאגי מערכת ח, י מילקוט חדש). ועשרים ושתיים שנה אלו שווה ליגמטריא הקטנה של התיבות "הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ" כאשר מחסירים את האות ה' בתחילת התיבה "הַמֶּלֶךְ" שהיא גורמת את התמיהה בתיבות אלו (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח דיוסף איהו אמר חלמא). ומכאן שעל אדם לצפות לקיומו של חלום טוב עד עשרים ושתיים שנה, כפי משך השנים שלקח לקיום חלומה של יוסף. שהרי יוסף נפרד מבית אביו בגיל שבעה עשרה ועמד לפני פרעה בגיל שלשים. ולאחר שבע שנות שָׁבַע ושתי שנות רעב באו האחים לפני יוסף – כך שהם בסך הכל עשרים ושתיים שנה (ויוסף אברהם לר' אברהם פלאגי אות ח, יא מילקוט שמעוני).

מה שהשבים פתרו ליוסף כי הוא יעלה לגדולה, היה מאת ה' (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר) שהוא שם זאת בביהם (יאור החמה) על זוהר וישב קפג ע"ב ד"ה 'דאלמלא אינון מהרמייק', משום שאם הם היו פותרים לרעה אז כך היה מתקיים (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב ויאמר, יכתם פז' על זוהר פרשת וישב קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר, יאור החמה) על זוהר פרשת וישב קפג ע"ב ד"ה 'דאלמלא אינון מהרמייק'. ואף על פי כן, בזה שיוסף סיפר להם את חלומה הוא הכניס את עצמו לסכנה, לפי שהם יכלו להפוך את חלומה הטוב לרע – שהרי החלומות האלו הולכים אחר הפה (יאור החמה) על זוהר פרשת וישב קפג ע"ב ד"ה 'דאלמלא אינון מהרמייק'. ומכאן שהאדם צריך לספר את חלומותיו רק למי שאוהבו על מנת שיפתרו לו אותו לטובה (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף, זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה תא חזי) ואז אם יש לאותו אוהב פה המסוגל לפתור חלומות – החלום ילך אחרי פיו. אך אם האדם החולם יספר למי שאינו אוהבו, אזי הוא יכול להפוך את חלומה מטוב לרע (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום) ובזה האדם החולם גורם בעצמו שיתהפך חלומה (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף).

גם חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים היו חלומות מסוג זה. לכן כפי שיוסף פתר להם את חלומותיהם, ששר המשקים ישוב למקומו ואילו שר האופים יתלה, כך אכן היה שנאמר "וַיִּהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַקִּלְדָּת אֶת פְּרֵעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עֲבָדָיו וַיִּשְׂא אֶת רֹאשׁ שֵׁר הַמְּשָׁקִים וְאֶת רֹאשׁ שֵׁר הָאֹפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו: וַיִּשָּׁב אֶת שֵׁר הַמְּשָׁקִים עַל מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל פִּי פְרֵעָה: וְאֶת שֵׁר הָאֹפִים תָּלָה פֶּאֶשֶׁר פֶּתַר לָהֶם יוֹסֵף" (בראשית מ, כ – כב). וכן שנתיים אחר כך אמר את זה גם שר המשקים לפרעה שנאמר "וַיִּהְיֶה פֶּאֶשֶׁר פֶּתַר לָנוּ כִּן הִיָּה אֶתִּי הַשֵּׁיב עַל פְּנֵי וְאֵתוֹ תָּלָה" (בראשית מא, יג) (ברכות דף נה ע"ב, עפ"י יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה כל חלמין דעלמא). ולעומת הפתרון הטוב לחלומה של שר המשקים, יוסף בחר לפתור לרעה את חלומה של שר האופים כי ראה בו בשורה רעה על חורבן בית המקדש (ויוסף אברהם לר' אברהם פלאגי אות ח, יד בשם הזוהר הקדוש, ילקוט חדש) יעקב דודר שבימיו אות פז בשם הזוהר) על ידי שלושת הסלים שעל ראשו אשר רמזו על שלשת הגלויות של ישראל (ויוסף אברהם לר' אברהם פלאגי אות ח, כד).

סוג שני של חלומות – נבואה שתומה שפתרונה גלוי וידוע רק לאלקים

ישנו חלום סתום שהוא הודעה אמיתית הגזורה מאת ה' יתברך, וחלום זה יתקיים בעתיד כפי גזירת חכמתו יתברך ואין קיומו 'תלוי ועומד' וגם אין בידי חכם להמירו מטוב לרע או מרע לטוב – כי הוא כבר עשוי על ידי הקב"ה ובית דינו. ועל מנת לפתור חלום זה על אמיתותו, צריך איש אשר רוח אלקים בו. וכך היה עם חלום פרעה. לכן כאשר שלח פרעה אחרי חרטומי מצרים שיפתרו לו את החלום הם לא יכלו לפתור לו אותו, שנאמר "וַיִּהְיֶה בְּבִקְרֹתַי וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטוּמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חַכְמֵיהֶם וַיְסַפֵּר פְּרֵעָה לָהֶם אֶת חֲלוֹמוֹ וַאֲיֵן פֹּתַר אוֹתָם לִפְרֵעָה" (בראשית מא, ח) (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויש מין שלישי).

כל חרטומי מצרים וחכמיה חשבו שחלומה הוא מהסוג שתלוי בפותרי החלומות, והיו אומרים לו "שבע בנות תוליד ושבע בנות תקבור" וכן הלאה. אך לא היו הדברים מתיישבים בדעתו ולא היו נכנסים באוזניו (ראה רש"י בראשית מא, ח) ולא חזרו אבריו למקומם (מדרש תלפיות) ע"פ חלומות ד"ה אמרי נועם) היות שהם ניסו לפתור לו את החלום לפי חפצם. אך יוסף גילה לפרעה שחלומה הוא חלום של 'מלך' ואין בידי אדם להשיגו ורק מי שְׁשָׂם דברים בפיו יענה מה שראוי לו, שנאמר "אֲלֵהֶם יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרֵעָה" (בראשית מא, ט). ואז יוסף אכן פתר לפרעה את חלומה לפי האמת המחויב לבוא משמים, ואחר כך התיישבה דעתו של פרעה שנאמר "וַיִּיטֹב הַדְּבָר בְּעֵינָיו פְּרֵעָה וַיִּבְעֲיֵנִי כָּל עֲבָדָיו: וַיֹּאמֶר פְּרֵעָה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כֶּהָ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ" (בראשית מא, לו – לח) (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה זה כששלח פרעה).

אותו הלילה שפרעה חלם את חלומותיו, היה ליל ראש השנה ובו נקבעים ונגזרים הדינים לכל השנה. ומה שפרעה השיג בחלום בכל הנוגע לגזירות במצרים היה אמת, וזכה לראות את הדברים לפי שהוא מלך וחלומותיו של מלך שייכים לכל העולם (יתפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ בראשית מא, א). לכן נאמר "וַיִּהְיֶה מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וַיִּפְרָעָה חֵלֶם וְהָיָה עֲלֵי הָאָרֶץ" (בראשית מא, א), נאמר "וַיִּפְרָעָה חֵלֶם" ולא נאמר 'ויחלום פרעה' כמו שנאמר אצל חלומות יוסף, לפי שחלומה לא היה כמו של אחרים שבו בדרך כלל כל אחד חולם כפי בחינתו, אלא חלם כפי בחינת העולם משום היותו למלך (יצחק דודי לבעל שו"ת 'בית דוד' פרשת מקץ ד"ה במדרש ופרעה חולם וכל).

גם נבוכדנצר מלך בבל חלם שני חלומות מסוג זה. ועליו נאמר "ובשנת שתים למלכות נבוכדנצר חלם נבוכדנצר חלומות ותתפעם ריחו וישנתו נהייתה עליו" (דניאל ב, א). שני החלומות שלו היו חלומות סתומים של נבואה, כפי שאמר דניאל "בַּרְם אֵינִי אֶלֶּה בְּשִׁמְיָא גְּלָא רְזִין וְהוֹדֵעַ לְמִלְכָא נְבוּכַדְנֶצַּר מַה דִּי לְהוֹא בְּאַחְרִית יוֹמִיָא" (דניאל ב, כח), ופירושו הדברים שאמר דניאל לנבוכדנצר הוא "שיש אלקים בשמים המגלה רזים, והוא הודיע למלך נבוכדנצר מה שיהיה באחרית הימים". ואכן אף אחד מהחרטומים והאשפים והמכשפים לא היה יכול להגיז את החלומות והפתרונות לנבוכדנצר אלא רק דניאל. לכן נבוכדנצר אמר על דניאל "וְדִי רוּחַ אֱלֹהִין קִדְּיִשְׁוּן בְּהָ" (דניאל ד, ח), שפירושו כי "יש בו רוח אלקים קדושה" (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה וכן הענין).

מסוג זה הם גם כל החלומות הנבואיים של מגידי האמת המופיעים בתורה בנביאים ובכתובים, כל אחד כפי עניינו והוראתו (יכתם פז' על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ומהמין השלישי), וכפי שאמר ה' יתברך "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבַרִּי אִם יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע בְּחֻלּוֹ אֲדַבֵּר בּוֹ" (במדבר יב, ה). ועל זה גם אמרו רבותינו ש"החלום הוא אחד מששים לנבואה" (ברכות דף נו ע"ב) כלומר יש בו בחינה של נבואה (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלם וד"ה בחלום אדבר בו). והוא בא לאדם על ידי 'מלאך' משמים (זוהר פרשת פנחס דף רלד ע"ב ד"ה ובגין דא מסיטרא) הוא המלאך גבריאל (עפ"י יכתם פז' על זוהר קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו).

סוג שלישי של חלומות – המורים במפורש לטובה או חלילה לרעה

כאשר מראים לאדם ב'חלום מפורש' את מה שנגזר עליו משמים, זה סימן שהדבר הזה עתיד לבוא בזמן קרוב (זוהר פרשת פקודי דף רנא ע"ב ד"ה ונטלי מלה כלה). ואם הוא דבר רע – צריך שיתעורר מזה לתשובה ומעשים טובים, כי בשל כך מודיעים לו על הגזירה (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב, יספר חסידים' סימן תמד), ואז למעלה יבקשו עליו רחמים (יתולעת יעקב' לר' מאיר בן גבאי בחלק סוד השבת אות יז). בשל כך אדם שחלם חלום רע צריך להתענות באותו היום שחלם בו את החלום (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה 'ואמר בו ביום'), והתענית אז מכלה את החלום הרע כמו אש שמכלה את הנעורת (ברכות דף לא ע"ב), וקורעים את גזר דינו (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה 'ואמר בו ביום'). ואם ראה את החלום הרע בערב שבת, הרי שהוא מתענה אפילו ביום שבת עצמו (תענית דף יב ע"ב) כי משמים גילו לו את הגזר דין שעליו על מנת שיתענה ועל ידי כך ייהפך עליו לרחמים (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב ד"ה ותא חזי). כי התענית בשבת קורעת לו גזר דין של שבעים שנה (ברכות דף לא ע"ב, זוהר אמור דף קה ע"ב) שהוא הרבה יותר ממה שקורעים לו אם מתענה ביום חול על חלום שחלם בלילה של אותו היום (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ועיי"ש המשל שמביא).

והטעם למעלת השבת בזה, לפי שביום שבת יש מנוחה ושמחה בכל העולמות ואפילו פושעי גיהנום יש להם מנוחה ביום זה. וכשאדם זה שרוי בצער מחמת תעניתו, כולם למעלה שואלים עליו "למה פלוני בצער וכל העולם בשמחה?" – ואז תפילתו עולה לפני 'בעל הרחמים' שקורע את גזר דינו שגזרו עליו קודם לכן בבית דין של מעלה (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ועיי"ש המשל שמביא בזה). אמנם משום שאותו אדם ביטל 'עונג שבת' בתעניתו, הרי שהוא צריך להתענות על כך שוב פעם ביום ראשון שאחרי אותו יום שבת שהתענה בו (גמי' ברכות דף לא ע"ב). והוא הדין אם התענה תענית חלום ביום טוב ובראש חודש או בחולו של מועד (ש"ייע אורח חיים סימן תקסח, ה). והסיבה שאדם זה צריך לשוב מיד מחטאתו (יצרור המור' פרשת ואתחנן ד"ה וזה להורות לחטאים) ולשבת בתענית דווקא באותו היום שחלם (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב, 'יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה מאהבתו של הקב"ה, 'צרו המור' פרשת ואתחנן ד"ה וזה להורות לחטאים), כי אז יש רשות לממונה בשמים של אותו היום לבטל את הגזר דין של החלום שלו. אך אם האדם יתענה ביום אחר זה לא יועיל לו, כי אין רשות לממונה של יום אחר לבטל את הגזר דין של אותו היום (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב) שעליו האדם שחלם מבקש רחמים (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה מאהבתו של הקב"ה).

וכאשר אדם חולם חלום טוב, נכון שיזכור את חלומו. לפי שאם הוא לא זוכרו (זוהר פרשת מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף) ולא נותן ליבו לבשורה הטובה שבישרוהו, הרי שלא מחשיב את טובת הבורא (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואח"כ חזר ופי' בשם הרמ"ק) וכנגד זה "שוכחים" כביכול גם למעלה את החלום. לכן יוסף הצדיק היה זוכר את חלומותיו שנאמר "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת חֲלֻמֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם" (בראשית מב, ט) (זוהר מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף וד"ה תא חזי חלמא) ואף הזכירם בפיו (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואח"כ חזר ופי' בשם הרמ"ק) על מנת שיתקיימו (זוהר מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף וד"ה תא חזי חלמא). וכך עשה גם יעקב אבינו כאשר הבין שחלומותיו של יוסף הם אמת, וכתב על פנקסו באיזה חודש ובאיזה יום ובאיזה שעה חלם יוסף את חלומו שנאמר "וַיִּזְכְּרוּ שְׁמֵר אֶת הַדְּבָר" (בראשית לז, יא) (שתי ידות' לר' אברהם חזקוני פרשת תולדות דף טו ע"ב ד"ה יבדרך זוהר' בשם רבותינו).

סוג רביעי של חלומות – הבאים מהרהורי הלב של האדם והם הבל

רבים מחלומות האדם באים מחמת הרהורים והמחשבות אשר התעסק בהם בהיותו ער. שכאשר האדם ישן אזי כוח המדמה אשר באדם מעתיקם מדמיונו ומרכיבם על עניינים בלתי אמיתיים בדברים משתנים ודמיונות מעורבים שאין בהם ממש. ועל סוג חלומות אלו אמר שלמה המלך החכם מכל אדם "כִּי בָּא חֲלֻמֹם בְּרַב עֵינָן וְקוֹל פְּסִיל בְּרַב דְּבָרִים" (קהלת ה, ב) כלומר כשם ש"קול פְּסִיל" מרבה בדברים לא מסודרים פעם כה ופעם כה, כך גם חלום שיבוא "בְּרַב עֵינָן" כלומר בלתי מסודר – לא תחוּשׁ לו, כי הוא כמו ענין קול הכסיל שמדבר דברים לא מיושבים. וכן על חלומות אלו נאמר "כִּי בְּרַב חֲלֻמֹת וְהִבְלִים וְדְבָרִים הִרְבָּה פִּי אֶת הָאֱלֹהִים יִרְא" (קהלת ה, ח), כלומר אל יבהילוך החלומות הבאים ברוב ענין "וְהִבְלִים", לפי שאין בהם ממש (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום).

וכפי שבני האדם הגדולים חולמים חלומות לפי מה שהתעסקו בו ביום, כך גם הילדים הקטנים חולמים. ואפילו תינוקות שהם יונקי שָׁדָיִם חולמים לפי מה שהרהרו בשעת היקיצה ונחנקו בדמיונם על פי עניינם וטבעם אשר הוא בהם. לכן רואים לפעמים שהתינוקות מתעוררים מהשינה בצער בלי איזה סיבה גשמית – וזה מחמת החלומות שהם חלמו. ועל חלומות אלו שחולמים בני האדם אמרו רבותינו "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" (ראה ברכות דף נה ע"ב) (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה על כן ראייתו). ואין לחלומות מסוג זה שום פתרון כי הבל המה. והם גם אינם באים משר החלום שהוא גבריאל המלאך (יכתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו).

וכן היה עם דוד המלך שאמרו עליו רבותינו ש"כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב" (ראה ברכות נה ע"ב). והיה זה לפי שכל ימיו היה דוד המלך משתדל לשפוך את דם אויביו ולערוך מלחמות, **לכן כל חלומותיו היו חלומות רעים** (זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה ואי תימא הא) **שהיו מעין מעשיו** (יכתם פז) פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואי תימא הא) **והרהורי ליבו** (סמיכת חכמים' דף קטו ע"א טור א על מסכת ברכות ד"ה אי נמי יש לומר), **חלומות של חורבן ושמן ארצות הגויים וענייני שפכות דמים**, והוא לא היה חולם חלומות של שלום (זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה ואי תימא הא). **חלומות מסוג זה גם בעלי החיים חולמים**. כי זהו טבע היצירה בכל היצורים שכל אחד ואחד יחלום בשינה לפי עניינו, כולל בהמות חיות ועופות וכל אשר בו רוח חיים באפו. **לכן רואים שבעלי חיים יכולים להתעורר משנתם בפתע פתאום והם בצער, וזה מסיבת ההרהורים בדמיונותיהם**. כגון בעל חי שראה במשך היום איזה אריה או מזיק כלשהו שרדף אחריו, אזי כאשר הוא יישן יוכל לראותו גם בחלומו כפי שראה אותו בהקיץ, וכשיתעורר משנתו יהיה בצער מזה (יכתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה על כן ראיתו).

השבטים חשבו שחלומותיו של יוסף הם מהסוג הזה, והם דברי שקר ודברי כזב ממה שהוא חושב בליבו ביום (עייני העדה' לבעל ישבט מוסרי' פרשת וישב על הפסוק 'ויאמרו איש אל אחיו) **ואין ממש בחלומותיו** (זרע שמשון' פרשת וישב דף לט ע"א טור א ד"ה פסוק ונראה), **ושאלמלא הוא היה מהרהר ביום להיות מולך ומושל עליהם לא היה חולם חלומות כאלו** ('שתי ידות' לר' אברהם חזקוני פרשת וישב דף לא ע"ב ד"ה שמיני אלקים). והנה כאשר יוסף ירד אל אחיו הוא פגש בדרך "איש" שכיוון אותו, כפי שנאמר "וימץ אהו איש וְהָיָה תֵּעָה בְּשֶׁדָּה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ: וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים: וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלוּכָה דַּתְיָנָה וַיִּלָּךְ יוֹסֵף אַחֵר אֲחָיו וַיִּמְצָאם בְּדַתָּן" (בראשית לו, טו – יז). **"איש" הזה היה גבריאל המלאך, והוא נקרא בשם "איש" כפי שאמר עליו דניאל "ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחֻזֹן בְּתַחֲלָה מֵעַף בְּעֵף נָגַע אֵלַי קֶצֶת מִנְחַת עֶרְב" (דניאל ט, כא) (מדרש תנחומא' פרשת וישב אות ב, רש"י בראשית לו, טו).**

כאשר השבטים ראו את יוסף שהתקרב אליהם הם ראו עמו גם את גבריאל המלאך, שנאמר "ויראו אתו מרחק ויבטרום יקרב אליהם ויתנבלו אותו להמיתו: ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הקצה בא" (בראשית לו, יח), "בעל החלמות" – זהו גבריאל המלאך שהוא בעל החלומות. והשבטים הסתפקו האם הוא בא עם יוסף על מנת לתבוע עלבונם ולמוסרו בידם כיון שהיה בודה חלומות מליבו כפי מחשבותיו ואומר שהם מגבריאל המלאך, או שמא הוא בא לשומרו משום שחלומותיו הם אמת. **וזהו מה שאמרו "הקצה בא" – כלומר הסתפקו האם בא לצד זה או לצד זה**. וכדי לבדוק את הדברים אמרו האחים שהם ישלטו ביוסף ויהרגוהו ויזרקו אותו לאחד הבורות, ולפי איך שיעלה כל זאת בידם ייבחן יוסף האם חלומותיו הם דברים שבדה מליבו או לא. וזהו מה שאמרו "ועתה לכו ונהרגוהו ונשליכוהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו" (בראשית לו, כ) (עייני העדה' למחבר ישבט מוסרי' פרשת וישב על הפסוק 'ויאמרו איש).

כל אדם שעולה על משכבו כדי לישון צריך להתפלל ולהגיד קודם לכן פסוקים של רחמים, כדי שִׁיִּרְאוּ לוּ דווקא חלומות צודקים ואמיתיים ולא יחלום חלומות מהסוג הזה שהם דברים בטלים (יכתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויבאר הכתוב) **המצטיירים במוחו של האדם לפי השארית של מה שהצטייר בו בשעה שהיה ער, וכן מחמת אותם ליחות טבעיות של הגוף או מאכלים העולים אל המוח** (ידרך ה" להרמח"ל חלק ג פרק א אות ו ד"ה ואולם ראיתו). ואם האדם מקבל עול מלכות שמים ומפקיד נפשו ליוצרו קודם שהוא ישן, אז לפעמים הקב"ה מודיע לנשמתו באמצעות גבריאל שהוא שר החלומות כל מיני הודעות כוללות על העתיד לבוא לעולם או עתיד לבוא עליו בין טוב ובין רע (יכתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויבאר הכתוב).

סוג חמישי של חלומות – הבאים מצד השדים להבהיל ולצער את האדם

חלום על ידי שד הוא חלום של שווא ומצד המוות (זוהר פרשת פנחס דף רלד ע"ב ד"ה ויבגין דאי רעיא מהימנא) **'חלום כוזב'** (ידרך ה" להרמח"ל חלק ג פרק א אות ו ד"ה ואמנם חקק הבורא). **חלום זה הוא לא מסודר אלא מעורבב בעניינים השונים זה מזה** (ואברבנאל' בראשית פרק מא ד"ה 'ואומר שהחלומות', 'מנחת יהודה' לרבי יהודה פתיה זצ"ל פרשת מקץ). **ליבו של האדם יכול לדפוק בחוזקה בעת חלום זה, והוא יקום בבהלה מרוב פחד באמצע החלום**. וזה בשונה מחלום על ידי מלאך, שאז החולם לא ייבהל בזמן חלימת החלום ורק לאחר שיתעורר יתכן שייבהל מפאת החלום שחלם. כי בשמים מעוניינים להעביר לאדם ידיעה על 'גזר הדין' על מנת שיעשה תשובה, ואין להם סיבה להבהילו באמצע חלומם (מנחת יהודה' לרבי יהודה פתיה זצ"ל פרשת מקץ).

לכן אם אדם קם בבהלה באמצע חלום הרי זה מחמת שדים, וכשיחזור לישון יחזרו גם השדים להבהילו. **ועל מנת להינצל מהם עליו לקרוא 'קריאת שמע על המיטה' או להגיד שלוש פעמים "טמא טמא, ברח לך מכאן" – ואז ילך לו השד משם וישכב האדם בטח ולא יפחד**. ואם האדם קרא 'קריאת שמע על לפני השינה' אך קם מחמת ילד בוכה או על מנת לכסות את גופו, כשיחזור לישון יכולים אותם המזיקים להציק לו בחלום. **לכן צריך לחזור ולקרוא קריאת שמע פעם שנייה או לפחות פסוק ראשון של "שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו" (מנחת יהודה' לר' יהודה פתיה פרשת מקץ). ומכל מקום נכון שהאדם יסיר מעליו 'ברזל' בזמן שהוא ישן (יבן איש חי' שנה א' פרשת פקודי אות ז) לפי שאחוזים בו 'החיצונים' (פרדס רימונים' לרמ"ם שער כג ערכי הכינויים פרק ב' ערך ברזל).**

אדם מצטער על דבר שראה בחלום יותר מאשר אם היה רואה אותו בהקיץ. **משום שבעוד שהאדם ער, נשמתו המלוכשת בתוך הגוף מרגישה מוגנת ולא מרגישה דוחק כל כך, אבל בזמן החלום הנשמה היא 'ערומה' ופוגע בה הנזק ומצטערת יותר**. וזאת הסיבה שכאשר פרעה התעורר 'נטרפה' רוחו (ראה 'תרגום יונתן' בראשית מא, ח, וכן ראה רש"י בראשית מא, ח) **כפי שנאמר עליו "וַיְהִי בְּבֹקֶר וַתַּפְעֵם רֹחוֹ" (בראשית מא, ח) (מגיד מישרים' למלאך המגיד של ר' יוסף קארו בחלק 'אזהרות וסייגים' אות כב).** **וכן היה אצל נבוכדנצר לאחר שקם מחלומו, שנאמר עליו "וַיִּבְשַׁנְתַּי שְׁתַּיִם לְמַלְכוֹת נִבְכַּדְנֶצַּר חָלֵם נִבְכַּדְנֶצַּר חֲלָמֹת וַתַּתְּפֵעַם רֹחוֹ וַיִּשְׁנֶתָּה נְהִיָּתָה עֲלֵיו" (דניאל ג, א).** **ועל כך מבקשים עם ישראל מה' יתברך ב'ברכת המפיל' לפני השינה, שחלילה לא יבהילו אותם בשעת רעיהם והרהורים רעים" (מתוך יסדר קריאת שמע על המיטה), וכן יהיה רצון.**

העלון השבוע גם לעילוי נשמת: יצחק בן רבקה ז"ל הרב יצחק שלמה בן שרה זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: שרה סילבי בת עזיזה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: יפה (מוכתרת) בת שרה הי"ו שח' ברחמי הסופרים ישלה לה רחמיא חליפת בכל אבריה ויגידה ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: אהרן בן עזיזה ז"ל ארלט עליה בת פורטון מסעדה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ולבעי' א' בשנת התשס"ט ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: יריב בן יהודית הי"ו וכל משפחתה ת.נ.צ.ב.ה.	העלון השבוע גם לעילוי נשמת: יונה בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.
---	---	---	--	--	---	---	---